PARTICULARITĂŢI ALE TRADUCERILOR ROMANULUI *JUSTINE* DE DONATIEN ALPHONSE FRANÇOIS DE SADE ÎN LIMBA ROMÂNĂ / PARTICULARITÉS DES TRADUCTIONS DU ROMAN *JUSTINE* DE DONATIEN ALPHONSE FRANÇOIS DE SADE EN ROUMAIN

Anda RĂDULESCU[1]

Rezumat: Operele lui Sade, etichetate drept scandaloase, imorale, pline de perversiuni sexuale, de violenţă, de crime, de nelegiuiri de tot felul, au fost considerate subversive şi nu au fost traduse în română până la căderea comunismului. După anul 1990, odată cu abolirea cenzurii din epoca comunistă, interesul pentru romanele sale este relevat nu numai de curiozitatea stârnită de sadism şi de practicile sale, ci şi de filozofia de viaţă a marchizului. Astfel, doar în decurs de 18 ani (1990, 1998, 2005 şi 2008) au apărut patru traduceri ale lui *Justine*, o tânără cinstită, care, în ciuda nenorocirilor pe care le înfruntă, rămâne virtuoasă, refuzând viciul. Analiza celor patru traduceri evidenţiază o fidelitate faţă de „litera" textului original mult mai mare în cazul traducerii din 2005 faţă de celelalte trei şi o adecvare stilistică pregnantă a traducerii din 2008, structurile uşor arhaizante fiind în concordanţa cu stilul lui Sade. Deformările originalului apar în special la nivel lexical şi semantic, mai puţin la nivel sintactic, fiecare traducător folosind strategii şi procedee prin care să satisfacă orizontul de aşteptare al cititorului modern.

Cuvinte-cheie: strategii de traducere, procedee de traducere, adaptare, echivalenţă, omisiune, neutralizare.

Résumé : Les œuvres de Sade, étiquetées comme scandaleuses, immorales, truffées de perversions sexuelles, de violence, de crimes et d'infamies de toutes sortes, ont été taxées de subversives et n'ont pas été traduites en roumain jusqu'à la chute du communisme. Après 1990, une fois la censure abolie, l'intérêt pour Sade et pour ses romans est marqué non seulement par la curiosité éveillée par le sadisme et par ses pratiques, mais aussi par la philosophie même du marquis. Ainsi, en seulement 18 ans quatre traductions de *Justine* ont paru (1990,1998, 2005, 2008), racontant les mésaventures d'une jeune fille honnête qui, en dépit de tous les malheurs qu'elle affronte, reste vertueuse et refuse le vice. Notre analyse des quatre traductions met en évidence la fidélité envers la „lettre" du texte original, beaucoup plus grande dans le cas de la traduction de 2005 et une adéquation stylistique évidente dans le cas de la traduction de 2008, les structures légèrement archaïsantes étant en concordance avec le style de Sade. Les déformations de l'original sont enregistrées notamment au niveau lexical et sémantique et moins au niveau syntaxique, chaque traducteur s'efforçant d'utiliser des stratégies et des procédés adéquats pour satisfaire l'horizon d'attente du lecteur moderne.

[1] Universitatea din Craiova, România; andaradul@gmail.com

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

Mots-clés : stratégies de traduction, procédés de traduction, adaptation, équivalence, omission, neutralisation.

1. Introducere

Autor a „numeroase opere de o monstruoasă obscenitate şi de o morală diabolică" (apud. M.A. Baudit, citat de Suceveanu, 1993: 10), Sade a reuşit să facă din *sadism*[2] o filozofie de viaţă. Aflat în centrul mai multor scandaluri, considerat a fi psihopat, maniac şi pornograf, învinuit de o mulţime de nelegiuiri, mergând de la adulterul cu cumnata sa, perversiuni sexuale, până la tentativă de crimă[3], închis perioade îndelungate la Bastilia şi în ospiciul de la Charenton, Donatien Alphonse François, marchiz de Sade, a scris în timpul detenţiei peste 60 de nuvele, piese de teatru, discursuri şi romane, cele mai cunoscute fiind *Juliette, Justine, Crimele dragostei, Filozofia în budoar* şi *Cele 120 de zile ale Sodomei.*

Ne oprim asupra romanului *Justine*, apărut în 1791, pentru că este unanim considerat a fi opera reprezentativă pentru întreaga creaţie a autorului. Deşi s-a ferit să îl semneze şi a negat vehement că el era autorul, fapt care a făcut ca mulţi dintre contemporanii lui să îl atribuie lui Laclos, *Justine* s-a bucurat încă de la apariţie de un imens succes, cartea fiind reeditată de şase ori în zece ani, lucru extrem de rar pentru sfârşitul secolului al XVIII-lea. Mai mult, există trei variante[4] ale romanului, care diferă atât prin numărul de experienţe nefericite prin care trece eroina[5] (procedeul folosit fiind *acumularea* şi *amplificarea*), cât şi

---

[2] Cuvântul apare pentru prima oară înregistrat în *Dicţionatul universal* al lui Boiste (1828, Ediţia a 7-a), fiind definit ca o « *aberration épouvantable de la débauche; système monstrueux et antisocial qui révolte la nature* »(„absurditate înfricoşătoare a dezmăţului; sistem oribil şi antisocial care scandalizează natura").

[3] Ar fi încercat să omoare cu bomboane otrăvite pe una din fostele amante.

[4] *Les Infortunes de la Vertu* (1787) ; *Justine ou les Malheurs de la Vertu* (1791) ; *La Nouvelle Justine ou les Malheurs de la Vertu* (1799).

[5] Rămasă fără sprijinul material al tatălui, ruinat şi nevoit să fugă în Anglia, Justine e nevoită să părăsească mânăstirea, la vârsta de doisprezece ani, împreună cu sora ei mai mare, Juliette. Fire extrem de virtuoasă şi de credincioasă, ea refuză să ducă o viaţă de moravuri uşoare şi încearcă să găsească adăpost şi protecţie mai întâi la croitoreasa din copilărie, care, văzând-o săracă, o alungă; caută ajutor la un popă, care vrea să o seducă, la domnul du Harpin, un cămătar hrăpăreţ care o îndeamnă la furt. Refuzând să comită furtul, Justine se vede învinuită de furtul comis chiar de du Harpin, fuge şi este prinsă şi violată de hoţii din pădurea Bondy şi de un nobil pe care îl scapă din mâinile hoţilor ; refuză să o otrăvească pe mătuşa contelui de Brissac care se răzbună, şi reuşeşte cu greu să se salveze din colţii câinilor acestuia ; poposeşte la chirurgul libertin Rodin, care o înfierează cu fierul roşu pentru că îl împiedică să îşi disece pe viu propria fiică ; ajunge prizoniera călugărilor lubrici de la mânăstirea Sainte-Marie-des-Bois ; contele de Guerande o face prizonieră şi o supune luării periodice de sânge ; în

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

prin vocabular (mai reţinut, eufemistic în primele două şi mult mai libertin şi mai explicit în ultimul) şi prin perspectiva narativă[6] (focalizare internă fixă[7] în primele două, unde Justine este cea care povesteşte ; focalizare zero în cel de-al treilea, în care Justine este doar personaj într-o povestire a unui narator omniscient).

Catalogat de presa vremii ca fiind un roman „infam", iar autorul său învinuit de violenţă erotică, de pornografie şi de delir al viciului, criticii vremii au reţinut numai aspectul lui obscen şi morbid. La o interpretare simplistă, *Justine* pare a fi un roman pus în slujba desfrâului şi necredinţei, în ciuda faptului că Sade lasă impresia că o compătimeşte pe eroină pentru toate suferinţele ei, „situându-se pe poziţia de apărător al virtuţii şi condamnând fără echivoc viciul" (Suceveanu, 1993: 9) şi dând impresia că aprobă, ba chiar încurajează ideile puritanilor din epoca sa. Spirit liber, acest ateu sceptic, care „a cutezat să cerceteze şi cealaltă faţă, ascunsă, a lucrurilor şi existenţelor" (*Ibidem*, p.9) oferă cititorului o imagine a unei societăţi în care orice urmă de morală şi de moralitate a dispărut, unde doar cei vicioşi şi îndrăzneţi acced la demnităţi şi la o situaţie materială deosebită, pe când răsplata celor virtuoşi şi religioşi este doar umilinţa şi sărăcia. Aversiunea pe care o resimte faţă de biserică şi de reprezentanţii ei, refuzul faţă de falsa pudoare şi faţă de prejudecăţile epocii sale, cunoaşterea psihologiei şi a resorturilor intime care îi mână pe indivizi să înfăptuiască fărădelegi în numele dorinţei de parvenire, a setei de putere sau a libertinajului, reprezintă fermentul dorinţei sale de a zugrăvi o societate opusă imaginii „normale", unanim acceptate. Filozofia sa de viaţă porneşte de la o întrebare simplă, care nici până azi nu şi-a găsit răspuns: Sunt constrângerile morale şi sociale la care este supus individul cu adevărat de neevitat? Inconfortabilă şi tulburătoare, povestea de viaţă a Justinei dezvăluie un univers coşmaresc al perversiunilor, în care „dragostea este eliberată de fard şi convenienţe, viciul în sine este pus la îndoială" (*Ibidem*,p.9), iar cele zece porunci biblice sunt răstălmăcite, din moment ce crima, dezmăţul, furtul, minciuna, dorinţa de a-şi însuşi bunul aproapelui par a fi un mod de existenţă extem de profitabil pentru cei puternici.

Alpi devine sclava unor falsificatori de bani care o schingiuiesc şi o supun unor chinuri cumplite ; la Grenoble este cât pe ce să cadă victimă unui episcop tăietor de capete ; este condamnată pentru incendiere, furt şi crimă şi scapă de ghilotină doar cedând avansurilor unui judecător destrăbălat. Este salvată in extremis de sora ei, Juliette, care o adăposteşte în casa ei, dar moare la douăzeci şi şapte de ani, trăznită în timpul unei furtuni năpraznice.

[6] Genette 1972, Simon 1983.

[7] Punctul de vedere este invariabil cel al lui Justine.

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

2. Traducerea lui *Justine* în română

Puţin cunoscut în Franţa, unde lucrările sale au circulat timp de decenii în mod clandestin, Sade a trebuit să aştepte aproape două secole pentru a fi reabilitat[8] şi pentru a-şi recăpăta locul printre marii scriitori ai patriei sale, influenţa sa asupra literaturii moderne, postmoderne, precum şi a psihopatologiei, fiind de necontestat.

În română, romanele sale s-au tradus târziu, de abia în 1990 şi aceasta datorită faptului că operele lui, etichetate în propria-i ţară drept scandaloase, imorale, infame au fost considerate subversive şi nu ar fi fost posibil să scape ochiului vigilent al cenzurii comuniste. După 1990, odată cu deschiderea către tot ceea ce fusese interzis şi ascuns cititorului în epoca comunistă, interesul pentru Sade şi pentru creaţia sa este relevat nu numai de curiozitatea stârnită de sadism şi de practicile sale, ci şi de filozofia de viaţă a marchizului, un liber cugetător puternic influenţat de Iluminism.

Astfel, în decurs de 18 ani (1990, 1998, 2005 şi 2008) au apărut patru traduceri ale lui *Justine*, diferite atât ca dimensiune (primele două sunt mai scurte[9], de doar 128, respectiv 132 de pagini, având la bază primul roman al lui Sade, *Les Infortunes de la Vertu,* 1787 ; celelalte două[10] au un număr dublu şi triplu de pagini, originalul fiind *Justine ou les Malheurs de la Vertu,* 1791, aşa cum apare el în ediţia din 1989 la editura *Classiques Marais* din Paris), cât şi din punctul de vedere al metodelor de traducere folosite.

Scopul lucrării noastre este triplu:

- să evidenţiem diferenţele dintre strategiile utilizate de cei patru traducători, care, conştient sau nu, sunt mai mult sau mai puţin orientate către textul original ;
- să demonstrăm că orice traducere implică o transformare / deformare a originalului, care ţine nu numai de sistemul lingvistic diferit al limbilor bază şi ţintă, dar şi de mentalităţile specifice unui public receptor aparţinând unor epoci diferite ;

[8] Jean-Jacques Pauvert este primul care are curajul să publice opera integrală a lui Sade sub numele său de editor. Deşi asta se întâmpla prin 1950, a fost dat în judecată cu acuzaţia că ar perverti şi ar demoraliza tineretul.

[9] Traducerea din 1990 cu titlul *Justine* este făcută de Oana Popîrda şi apărută la editura Doris. Este singura împărţită în subcapitole, de la prima până la a zecea virtute pedepsită. O notăm cu T1, fiind prima din serie. A doua (T2), apărută în 1998, la editura ALLFA, este datorată lui Toma Stan, titlul său fiind *Necazurile virtuţii*, corespunzând romanului *Les Infortunes de la Vertu* (1787).

[10] În 2005 apare traducerea Dianei Domnica Dănişor, la editura D.D.D.Print, pe care o notăm cu T3, iar în 2008, cea a Tristanei Ir, la editura Trei, notată cu T4.

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

- să arătăm că traducerile lui *Justine* constituie procese de creaţie asemănătoare celui practicat de scriitor, dar că libertăţile pe care şi le îngăduie cei patru traducători faţă de original sunt limitate.

3.1. Traducere etică /vs./ traducere etnocentrică[11]

În demersul său, traducătorul este ghidat de o anumită strategie de traducere, care îi determină alegerile (Lungu-Badea, 2004:111). Pentru a restitui sensul în limba ţintă, el încearcă să adopte procedeele şi mijloacele cele mai potrivite pentru a reda specificitatea culturală a textului sursă în limba ţintă şi a obţine asupra cititorului străin efecte de sens similare cu ale originalului. Dilema de secole în faţa căreia orice traducător se află invariabil se referă la ce anume să privilegieze: semnificantul sau semnificatul, litera sau spiritul textului (Berman, 1999: 9[12])? Altfel spus, traducătorul trebuie să rămână fidel textului sursă sau să asigure coerenţa, fluiditatea exprimării în limba ţintă, uneori cu riscul de a sacrifica semnificaţia profundă a originalului?

Pentru a răspunde la această întrebare, vom compara traducerile unor fragmente din roman, evidenţiind alegerile lexicale, semantice, construcţia frazei, elementele adăugate de traducători pentru a facilita înţelegerea textului, sau, dimpotrivă, omise, structurile traduse *mot-à mot* etc. Astfel, din analiza dedicaţiei făcută de Sade prietenei sale Constance, în preambulul romanului, fragment care nu apare sub această formă nici la T1, nici la T2, al căror text sursă este diferit[13], observăm poziţia difertă pe care o adoptă traducătoarele T3 şi T4 – apropiată de litera lui în cazul lui T3 şi de spiritul lui în cazul lui T4.

> Sade : Oui, Constance, c'est à toi que *j'adresse* cet ouvrage ; à la fois *exemple et honneur de ton sexe, réunissant* à l'âme la plus sensible l'esprit le plus juste et le plus éclairé, ce n'est qu'à toi qu'il appartient de connaître la douceur des larmes qu'arrache *la vertu malheureuse. Détestant* les sophismes du libertinage et de l'irréligion, les *combattant* sans cesse par tes actions et par tes discours ... (p.5)
> T3: Da, Constance, ţie îţi *adresez a*ceastă operă ; în acelaşi timp *exemplul şi onoarea sexului tău*, *reunind* inima cea mai sensibilă cu mintea cea mai

[11] În termini bermanieni, cele două tipuri de traducere sunt opuse, una favorizând traducerea „literei", cealaltă a „spiritului" textului original, altfel spus fiecare favorizează fie semnificantul, fie semnificatul originalului. «Ethnocentrique signifiera ici: qui ramène tout à sa propre culture, à ses normes et valeurs, et considère ce qui est situé en dehors de celle-ci – l'Étranger– comme négatif ou tout juste bon à être annexé, adapté, pour accroître la richesse de cette culture» (Berman, 1999: 29).

[12] « La lettre insiste, inspire le traducteur. Elle n'est pas le mot, mais le lieu habité où le mot perd sa définition et où résonne "l'être en langues" ».

[13] Traducerile lor se bazează, aşa cum am mai arătat, pe primul roman al lui Sade, care nu relatează toate aventurile lui Justine.

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

dreaptă şi mai luminată, numai tu cunoşti dulceaţa lacrimilor pe care le smulge *virtutea nefericită. Detestând* sofismele libertinajului şi necredinţei, *combătându*-le fără încetare prin acţiunile şi cuvintele tale... (p.16)

T4: Da, Constance[14], ţie îţi *dedic* această operă căci numai tu, *pildă şi, totodată, slava spiţei tale,contopind* sufletul cel mai sensibil cu cea mai dreaptă şi mai luminată minte, numai tu ai cum să cunoşti dulceaţa lacrimilor pe care le smulge *virtutea aflată-n suferinţă.* Cum *ură porţi* sofismelor libertinajului şi necredinţei, cum *lupţi* fără-ncetare *împotrivă-le* prin faptele şi vorbele tale... (p.7)

În română, verbul consacrat pentru a închina cuiva o operă, în semn de prietenie şi de preţuire, este *a dedica* (ca la T4), şi nu a *adresa* (ca la T3), verb polisemic, care se referă fie la trimiterea la o adresă (pachet, scrisoare), fie la formularea unei rugăminţi, cereri etc. către o persoană sau instituţie. De asemenea, procedând la o traducere cuvânt cu cuvânt a sintagmei *exemple et honneur de ton sexe*, T3 se orientează către cuvinte de origine latină (*exemplu şi onoarea sexului tău*), pe când T4, preferă cuvinte de origine maghiară (*pildă*) sau slavă (*slavă, spiţă*), mai des folosite în secolele trecute decât în zilele noastre şi mai potrivite spiritul romanului lui Sade, care pare să dorească a oferi cititorului o producţie literară cu caracter moralizator. Aceste cuvinte apar frecvent în Biblie – or, să nu uităm, Justine îşi sacrifică viaţa în numele virtuţii şi al credinţei ! Cât priveşte semantismul verbelor *a reuni* (T3) şi *a contopi* (T4), deşi la o primă vedere ele sunt sinonime parţiale, *a contopi* este mai încărcat semantic, pentru că implică ideea de amestec, de împreunare, faţă de *a reuni* care presupune doar punerea/strângerea împreună sau alăturarea. Aceeaşi încărcătură semantică suplimentară o regăsim şi în metafora folosită de T4 *virtutea aflată-n suferinţă* faţă de *virtutea nefericită* (T3), ideea de prejudiciu, de lipsă, de durere fizică sau morală fiind mai pregnantă la T4. Folosirea de către T3 a unor verbe ca *detestând* şi *combătând*, heteronime ale verbelor din original, ni se pare mai puţin adecvată atât intenţiei autorului, cât şi timpului în care a fost scris (secolul al XVIII-lea). De aceea forma emfatică din T4 (*ură porţi*), obţinută prin deplasarea obiectului direct şi antepunerea faţă de verb, dublată de efectele stilistice ale repetiţiei (*cum ură porţi... cum lupţi fără-ncetare*) şi de inversiunea practicată după prepoziţie (*împotrivă-le*) conferă traducerii tocmai caracterul uşor arhaizant pe care l-am menţionat.

Opţiunea pentru traducerea fidelă, cât mai apropiată de textul sursă, poate crea ambiguităţi sau chiar contrasens, ca în exemplul următor:

[14] Ir introduce o notă a traducătorului (p.7) în care explică cine a fost această Constance - o actriţă pe care Sade a cunoscut-o după divorţul de soţia sa şi căreia i-a rămas credincios până la sfârşitul vieţii lui.

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

Sade : […] c'est le vice qui, *gémissant d'être dévoilé, crie au scandale* aussitôt qu'on l'attaque.
T3. […] viciul este acela care, *gemând să fie dezvăluit, denunță scandalul* imediat ce este atacat. (p.16)
T4. […] viciul este acela care, *gemând că a fost dat în vileag, țipă ca din gură de șarpe* de-ndată ce-l atacă cineva. (p.7)

T3 lasă cititorului impresia că viciul doreşte să fie dezvăluit şi nu că geamătul său este rezultatul faptului că a fost dat în vileag, aşa cum apare la T4. De asemenea, grupul verbal *denunță scandalul* este pus în legătură cu subiectul *viciul*, sensul frazei devenind total opac pentru lectorul român, traducătoarea părând să ignore sensul colocației, acela de a „semnala ceva, a atrage atenția asupra unui lucru". Remarcăm la T4 aceeaşi tendinţă de a utiliza expresii populare (*dat în vileag*), din ce în ce mai puțin uzitate de locutorii moderni, dar foarte expresive (*țipă ca din gură de șarpe*).

Traducătorii se diferenţiază şi prin strategiile folosite pentru a reda momentul separării celor două surori, orientându-se spre tehnici care favorizează fie oralitatea şi limbajul uşor arhaic, fie neologismele. Astfel, remarcăm în primul rând un echivalent diferit folosit pentru cuvântului *couvent*. Dacă Oana Popîrda (T1) reține sensul extins a termenului franţuzesc, acela de *pension*, instituție școlară particulară, condusă de obicei de maici, la care erau educate pentru viața laică fiicele celor bogați, ceilalți folosesc heteronimul *mânăstire*, care, după părerea noastră, corespunde mai exact realității culturale din vremea lui Sade.

Sade : Les deux jeunes filles se séparèrent donc, sans aucune *promesse* de se revoir, *dès que leurs intentions* se trouvaient si différentes. Juliette, qui allait, prétendait-elle, devenir une grande dame, *consentirait*-elle à recevoir une petite fille dont les *inclinations vertueuses mais basses*, seraient capables de la déshonorer ? Et de son côté, Justine voudrait-elle *risquer ses mœurs* dans la société d'une *créature perverse* qui allait devenir *victime de la crapule et de la débauche publique* ? Toutes deux se firent donc un *éternel adieu*, et toutes deux quittèrent *le couvent* dès le lendemain. (p. 10-11)

T1. Cele două surori s-au despărţit aşadar, fără a-şi *făgădui* să se revadă, *de bine ce* aveau planuri atât de diferite. Cum *să-şi fi îngăduit* Juliette, care, după spusele ei, avea să ajungă o doamnă de vază, să se întâlnească cu o fetişoară ale cărei *porniri virtuoase şi de neam prost* ar fi ofensat-o? Şi, la rândul ei, Justine ar fi vrut oare *să-şi primejduiască felul de a fi* în preajma unei *creaturi perverse* ce avea *să cadă pradă destrăbălării şi decăderii publice*? Fiecare din ele îşi strânse aşadar bruma de avuţie şi părăsiră *pensionul* chiar a doua zi, cum li se hotărâse. (p. 14)

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

T2. Cele două surori s-au despărţit aşadar *fără nicio promisiune* de a se revedea, *de vreme ce intenţiile* lor erau atât de diferite. *Ar mai fi putut consimţi* Juliette care, potrivit afirmaţiilor ei, urma să devină o mare doamnă, să vrea să revadă o fetişcană ale cărei *înclinaţii virtuoase şi umilitoare* ar fi dezonorat-o? Iar Justine, la rândul ei, ar fi dorit oare *să-şi piardă bunele purtări* în societatea unei *fiinţe perverse* care urma să ajungă *victima desfrânaţilor şi destrăbălării publice*? Or, cum fiecare avea dreptate din punctul ei de vedere, fiecare şi-a luat banii şi a părăsit *mânăstirea* a doua zi, aşa cum fusese stabilit. (p. 4)

T3. Cele două tinere se separară deci, fără nicio *promisiune* de revedere, *din moment ce intenţiile* lor erau atât de diferite. Juliette care, pretindea ea, avea să devină o mare doamnă, *ar fi consimţit* oare să primească în casă o fetiţă ale cărei *înclinaţii virtuoase, dar inferioare*, erau capabile s-o dezonoreze? Şi, la rândul său, Justine ar fi vrut oare *să-şi rişte moravurile* în compania unei *creaturi perverse* care avea să devină *victima destrăbălării şi dezmăţului public*? Ambele îşi spuseră deci *un etern adio* şi părăsiră a doua zi *mânăstirea*. (p. 20)

T4. Aşadar cele două fete se despărţiră, fără nicio *făgăduinţă* de a se mai întâlni vreodată, *din moment ce vederile* lor erau atât de deosebite. Cum *să se învoiască* Juliette, care avea, aşa cum pretindea, să devină o mare doamnă, să primească o fetişcană ale cărei *porniri virtuoase, dar de rând,* erau în stare s-o dezonoreze? Iar Justine, la rându-i, voia ea oare să-şi *primejduiască neprihănirea* în preajma unei *făpturi perverse* care avea să devină *victima tagmei desfrânaţilor şi a dezmăţului public*? Ambele îşi spuseră, aşadar, *adio pe vecie* şi ambele părăsiră *mânăstirea* încă de a doua zi. (p. 14)

Tendinţa spre exprimarea colocvială, spre oralitate şi spre forme lexicale mai vechi este mai vizibilă în T1 (*de bine ce*, *făgădui, porniri, îngădui, a cădea pradă*) şi în T4 (*făgăduinţă, vederi, să se învoiască*), spre deosebire de T3 care vădeşte predilecţie pentru forme lexicale transferate direct din franceză (*promisiune, intenţii, înclinaţii, consimţi*). Uneori ele îngreunează, ajungând chiar să deranjeze lectura, deoarece se îndepărtează mult de spiritul limbii ţintă. Astfel, heteronimul sintagmei franţuzeşti *inclinaisons basses*, *înclinaţii inferioare* folosit de T3, după cum şi *etern adio*, corespondent direct al lui *éternel adieu*, nu sunt adecvate exprimării în limba română. Mult mai potrivite din punct de vedere stilistic şi cultural sunt echivalentele *porniri de neam prost* (T1), *înclinaţii umilitoare* (T2) sau *porniri de rând* (T4). Sintagma *adio pe vecie* (T3) nu apare la T1 şi T2, pentru că primul roman al lui Sade care a stat la baza acestor traduceri evidenţiază doar faptul că surorile şi-au luat fiecare partea lor infimă din moştenire la plecarea din mânăstire (T1. *bruma de avuţie* ; T2. *banii*). La fel de bizare îi apar cititorului expresii precum *să-şi rişte moravurile* (*risque ses mœurs*) din T3, pe care T1 o redă prin *a-şi primejdui felul de a fi*, T2 prin *a-şi pierde bunele*

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

purtări, iar T4 prin *a-şi primejdui neprihănirea*, sensul cel mai apropiat de spiritul originalului, castitatea fiind de fapt comoara cea mai de preţ pe care şi-o apără Justine. Cât despre sintagma *créature perverse,* tradusă prin *creatură perversă* atât de T1 cât şi de T3, remarcăm păstrarea conotaţiei negative din textul sursă ; T2 o redă prin *fiinţă perversă,* iar T4 prin *făptură*, al cărui semantism este mai larg, acoperind nu numai pe cel de fiinţă, vietate, dar şi pe cel de natură, structură, soi (vezi *Dex*). De remarcat faptul că T4 recuperează valoarea peiorativă prin introducerea substantivului *tagmă*, cu sensul de *clică, gaşcă.*

Traducerile fragmentelor analizate, deşi foarte apropiate de original, se disting prin gradul diferit de fidelitate faţă de „literă", scopul fiind de a răspunde orizontului de aşteptare al cititorului contemporan. Astfel, T3 (Domnica Diana Dănişor) adoptă o strategie de traducere foarte apropiată de textul sursă, care de multe ori se confundă cu traducerea literală, din dorinţa de a transfera cât mai exact în limba română anumite trăsături lexicale şi/sau sintactice specifice limbii franceze, ceea ce, din punctul nostru de vedere se dovedeşte a fi o nereuşită. Această traducere păcătuieşte tocmai prin folosirea prea frecventă a heteronimelor cuvintelor franţuzeşti, prin neadecvarea la particularităţile lexico-sintactice ale limbii române, are ca rezultat un efect contrar celui scontat de traducătoare: un text greoi, cu termeni prea tehnici şi neologici, discordant faţă de stilul lui Sade. Nu acelaşi lucru se poate spune despre T4 (Tristana Ir), care se serveşte de o strategie ce reflectă o fidelitate dinamică, neaservită textului original. Pentru Ir intenţa autorului este cea care primează, de aceea ea utilizează o serie de cuvinte şi de structuri uşor arhaizante, fără teama că ele nu vor fi înţelese de cititorul contemporan, lector avizat al secolului al XXI-lea. T1 (Oana Popârda) şi T2 (Toma Stan) se află pe o poziţie de mijloc, traducerea lor oscilând între litera şi spiritul textului, fidelitatea fiind relativă şi uneori mai greu de observat, pentru că se bazează pe un text original mai scurt, care nu prezintă toate structurile luate în consideraţie atunci când am făcut comparaţia între traduceri.

3.2. Deformări şi trădări ale originalului

„Niciun progres în cercetare nu e posibil dacă rămânem fixaţi în clişeele "infidelităţii" şi irevocabilei dicotomii spirit-literă. De aceea traducerile sunt "perfectibile"" , afirma Ionescu (1981:28). Şi cum orice traducere implică o trădare, o deformare a originalului, necesară atât din prisma neconcordanţei existente între sistemele lingvistice ale celor două limbi aflate în contact, cât şi motivată de mentalităţile diferite ale celor două limbi-culturi, fiecare traducător îşi rezervă dreptul de a opta pentru o transformare/amenajare a textului tradus mai mult sau mai puţin apropiată de original. Iar când distanţa temporală care separă textul sursă de traducerile sale este mare (în cazul nostru două sute de ani şi mai bine), traducătorul se vede nevoit să „adapteze" anumite realităţi la cele uşor de înţeles de către cititorul contemporan. Deşi scopul său e lăudabil –

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

dorința de a nu-şi scoate lectorul din zona de confort – alegerile traducătorului se dovedesc uneori surprinzătoare şi nu întotdeauna inspirate. Ne limităm doar la câteva exemple.

Astfel, domnul Dubourg, la care este trimisă Justine pentru a se angaja ca servitoare, este descris de Sade ca fiind „un des plus riches traitants[15] de la capitale" (p.18). La T1 găsim sintagma *unul din cei mai bogați oameni de finanțe din capitală* (p.20-21), la T2 *Unul din cei mai bogaţi bancheri din capitală* (p.12), la T3 forma neologică, care, din punctul nostru de vedere, este o neadecvare diacronică, *unul dintre cei mai bogaţi finanţişti*[16] *din capitală* (p.26), iar la T4 *unul din cei mai avuţi vameşi*[17] *din capitală* (p.26). Ir reține ideea de bază a termenului franțuzesc, aceea de persoană care trebuia să strângă impozite, dări etc., dar echivalentul pe care îl propune evocă cititorului român o cu totul altă realitate.

Cuvântul *crime*, des folosit de autor, este tradus invariabil prin eteronimul său, *crimă*, de către T2 şi T3. T1 şi T4 îl nuanțează însă, echivalentele propuse fiind *fărădelege, neleguire, infamie*. De asemenea, pentru sintagma *bévues ordinaires aux tribunaux subalternes* (Sade, p.17), găsim următoarele variante:

T1. […] *greşelile obişnuite ale tribunalelor de province* (p.19)
T2. […] vreuna din acele *greşeli grosolane pe care le fac tribunalele inferioare* (p.11)
T3. […] *erori obişnuite ale tribunalelor inferioare* (p.25)
T4. […] *neghiobii obişnuite tribunalelor mărunte* (p.24)

Pentru cititorul obişnuit noțiunea de *tribunal de provincie* (T1) este uşor de înțeles, pentru că realizează că este vorba de un tribunal regional ; echivalentul *tribunal inferior* din T2 şi din T3, mult mai tehnic şi mai modern, se opune unui tribunal superior sau de apel. Cât despre *tribunalele mărunte* din T4, conotația adjectivului trimite atât la dimensiunea redusă, cât şi la lipsa de importanță, la faptul că judecă fapte minore. Cât priveşte opțiunea traducătorilor pentru un anumit echivalent al sintagmei *bévue ordinaire*, remarcăm o poziție diferită: T1, T3 şi T4 scot în evidență modul curent/frecvența cu care astfel de tribunale comit erori/greşeli/neghiobii judiciare, în timp ce T2 reliefează caracterul lor flagrant, evident.

Pentru aluziile culturale, echivalentele pot fi mai mult sau mai puțin adecvate, dar ele nu trebuie în niciun caz traduse *ad literam*, pentru că riscă să dea naştere la contrasensuri (T3), ca în exemplul de mai jos:

---

15 Financier chargé de lever un impôt, un droit, une créance moyennant un traité avec le roi, contre le versement d'une certaine somme (*TLFI*).
16 Specialist din domeniul finanțelor (*Dex* online).
17 Funcționar însărcinat cu controlul şi taxarea mărfurilor care trec prin vamă ; Persoană care lua în arendă dările pe care le plăteau cetățenii Romei şi ai Imperiului roman (*Dex* online).

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

Sade: […] elle paraît enfin aux spectacles, aux promenades, à côté des *cordons bleus de l'ordre de Cythère* (p.14)

T1. Îşi făcu în fine apariţia la spectacole şi plimbări alături de *celebrităţile ordinului Cyterei* (p.17)

T2. […] şi-a făcut apariţia la spectacole, plimbări, alături de alte *mari maestre din Ordinul Cytherei* (p.7)

T3. […] apăru, în fine, la spectacole, la plimbări, alături de *cordoanele bleu*[18] *ale ordinului din Cythere* (p.22)

T4. […] apare, în fine, la spectacole, la promenade, alături de *cavalerii ordinului Cytherei* (p.19)

Echivalentul propus de T4 este nimerit în contextul dat, T1 apelează la incrementare, prin adăugare de seme noi – e drept că nobilii erau cei care formau ordinul Citerei, dar cât de celebri sau nu erau, este discutabil ! T4 pierde sensul sintagmei, prin folosirea unui calc de structură, total opac pentru cititor. Surprinzătoare este şi opţiunea din T2 pentru sintagma *mari maestre ale Ordinului*, în primul rând pentru că această titulatură evocă pentru lectorul român comandorul unei loji masonice, iar în al doilea rând pentru că este singurul care lasă impresia că este vorba de un ordin specific feminin, dar ale cărui vestale nu sunt deloc virtuoase, Citera fiind vestită pentru perversiuni şi depravare.

Cuvântul *écu* (Sade, p.13), moneda în care fiecare dintre cele două surori îşi încasează moştenirea, este diferit redat de traducători. Când se duce la cumătra Du Buisson, pentru a deprinde arta seducţiei, Juliette avea la ea *o sută de scuzi* (T1, p.16 ; T4, p.18), *o sută de ecu* (T2, p.6), *o sută de coroane* (T3, p.22). T2 se serveşte de un împrumut, sau mai degrabă de un report[19], soluţie facilă şi neconcludentă pentru cititorul român, dar care îl pune la adăpost pe traducător, pentru că această monedă, bătută fie în aur, fie în argint, a avut valori diferite. Pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea, era de argint şi valora trei livre (cf. *TLFI*). T1 şi T4 se servesc de adaptare, scuzii fiind monede de aur şi de argint care au circulat prin sec. al XVIII-lea în Europa Occidentală, valoarea lor variind de la

[18] În vechime, insula grecească Citera (Kythira), cunoscută şi sub numele de insula Afroditei, era unul din locurile renumite pentru plăcerile carnale ; adepţii cultului Citerei purtau ca semn distinctiv o panglică albastră (Comentariul din notă ne aparţine).

[19] Ballard (2006: 171) consideră reportul ca fiind « un acte individuel du traducteur ponctuel, qui peut recouper ou utiliser l'emprunt, mais à sa différence, le report ne consacre pas l'intégration d'un terme dans la langue… ».

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

o țară la alta și de la epocă la epocă (*Dex* online). T3 folosește tot o adaptare, numai că moneda la care recurge, coroana, a circulat în Imperiul austro-ungar între 1893-1918 – deci nici ca spațiu geografic și nici ca timp ea nu corespunde literei și spiritului originalului.

În folosirea apelativelor adresate fețelor bisericești (Sade, p. 11: *monsieur*) precum și în denumirea lor (Sade, p.11-12 : *saint ecclésiastique, Ministre de la Religion, prêtre*, *interprète des Dieux, Pasteur*) constatăm diferențe între traduceri. Astfel, la T1 găsim *domnule*, *preot, cucernica față bisericească*, *cuviosul* (pag. 14) ; la T2 *domnule, preotul, milosul prelat, slujitorul bisericii* (p.5) ; la T4 *părinte, sfinția sa, păstorul credinței, milostivul popă* (p.15). T3 se distinge, ca și în cazurile precedente, prin neadecvare. Termenului de *monsenior*, pe care îl ortografiază ca în spaniolă/italiană, nici măcar ca în franceză (*monseigneur*), reprezintă un titlu onorific la catolici, rezervat înalților prelați – episcopi, arhiepiscopi – și în niciun caz nu este potrivit unui preot cu parohie mică. De asemenea, sintagma *sfântul ecleziast* îl duce pe cititor mai degrabă cu gândul la o carte a Vechiului Testament, eventual la un predicator. *Sfinția sa, față bisericească, cleric, paroh, preot, popă* – oricare din acești termeni s-ar fi potrivit mult mai bine în contextul dat.

> Sade : – Vous me voyez, *Monsieur*, dit-elle au *saint ecclésiastique*. (p.11)
>
> T3. – Mă vedeți, *Monsegnore*, îi spuse ea *sfântului ecleziast*. (p.20)
>
> T4. – Uitați-vă, *părinte*, îi spuse ea *sfinției sale*. (p.15)

Din dorința de a păstra litera mai degrabă decât spiritul textului, T3 îl deformează constant, structurile *servitorul religiei* și *organ* făcând notă discordantă în cadrul rugăminții fierbinți adresate de Justine preotului paroh, căruia îi solicită sprijinul. Alegerea lui T4 este inspirată, metaforele *păstorul credinței* și *voce* a lui Dumnezeu fac aluzie la „turma" pe care preotul o păstorește, el servind drept intermediar pentru a transmite cuvântul Domnului.

> Sade : Vous êtes le *Ministre de la Religion* et la religion fut toujours la vertu de mon cœur ; au nom de ce Dieu que j'adore et dont vous êtes *l'organe*, dites-moi, comme un second père, ce qu'il faut que je fasse… (p.11)
>
> T3. Sunteți *servitorul religiei* și religia a fost mereu virtutea inimii mele ; în numele acestui Dumnezeu pe care-l ador și al cărui *organ* sunteți, spuneți-mi, ca un al doilea tată, ce trebuie să fac... (p.20)
>
> T4. Sunteți *păstorul credinței*, iar credința a fost întotdeauna virtutea inimii mele ; în numele acestui Dumnezeu pe care îl ador și a cărui *voce* sunteți, spuneți-mi, ca un al doilea tată, ce trebuie să fac... (p.15)

BDD-A30059 © 2019 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

3.3. Valenţe creative ale traducerilor

Erotismul accentuat al textului sadian este metaforic exprimat prin eufemisme care să nu ofenseze pudoarea cititorului, fiind redat întocmai de cele trei traducătoare, niciuna neavând curajul să folosească cuvinte mai directe, mai vulgare din sfera sexului. Nu încearcă să-şi facă simţită prezenţa, să-şi pună amprenta asupra textului, să exprime ceea ce Godard (1990) numea feminismul în traducere (*womanhandling the text*). Traducerile lor sunt mai degrabă re-produceri ale originalului decât producţii creative. Nici T2 (Toma Stan) nu se dovedeşte a fi mult mai direct şi mai „colorat" în exprimare, expresia sa *a scoate pe piaţă*, este ceva mai vulgară decât a traducătoarelor T1, T3 şi T4 (*a scoate fecioria / virginitatea la vânzare*, *a pune fecioria la mezat*), dar nu atât de trivială ca *a scoate la produs*, expresie pe care ar folosi-o contemporanii în această situaţie. Remarcăm soluţia comună de evitare, de ocolire a unor expresii obscene legate de practicile sexuale, deşi violenţele, abuzurile şi perversiunile sexuale sunt numeroase în aventurile trăite de eroină.

Odată ajunsă la coana Duvergier, Juliette este iniţiată în tainele sexului, i se licitează virginitatea, este deflorată de unii – metafora bobocului de trandafir (T4) sau a deschiderii mugurului (T3), alţii se mulţumesc doar cu *trandafirul* – metaforă pentru sexul femeii şi implicit pentru perversiunile care nu implică penetrarea.

> Sade : […] et, dès le lendemain *ses prémices sont en vente*. En quatre mois la marchandise est successivement vendue à près de cent personnes ; *les uns se contentent de la rose*, d'autres plus délicats ou plus dépravés (car la question n'est pas résolue) veulent *épanouir le bouton qui fleurit à côté*. (p.13-14)

> T1. […] şi, chiar de a doua zi, *i se scoase fecioria la vânzare*. Timp de patru luni, aceeaşi marfă a fost vândută, pe rând, la 80 de amatori, care au plătit-o de nouă fiecare şi doar la capătul acestui aspru noviciat Juliette se văzu recunoscută ca soră întru ascultare. (p.16)

> T2. […] şi, de a doua zi*, a fost scoasă pe piaţă* ; în patru luni, aceeşi marfă a fost vândută pe rând la optzeci de persoane, care toate au plătit-o ca nouă şi doar la capătul acestui spinos noviciat Juliette a primit confirmarea ca soră cu atribuţii minore. (p.7)

> T3. […] şi, de a doua zi, *virginitatea îi fu scoasă la vânzare*. În patru luni, marfa fu succesiv vândută la aproape o sută de persoane ; unii se mulţumiră cu *trandafirul*, alţii, mai delicaţi sau mai depravaţi (căci chestiunea nu este rezolvată), *dorirră să deschidă mugurul* ce înflorea alături. (p.22)

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

T4. […] şi, încă de a doua zi, *fecioria i-e pusă la mezat*. În patru luni, marfa e vândută succesiv la aproape o sută de persoane ; unii se mulţumesc cu *trandafirul*, alţii, mai gingaşi sau mai desfânaţi (căci problema nu şi-a aflat rezolvarea), *vor să deschidă bobocul* ce-nfloreşte alături. (p.18-19)

De remarcat faptul că în primul roman partea metaforică a bobocului / mugurului care se deschide lipseşte, de aceea T1 şi T2 au cu totul altă variantă de traducere. Aceeaşi remarcă se referă la siluirea Justinei de către hoţii din pădurea Bondy, Sade neexplicitând violenţele la care eroina cade victimă, dar este mult mai direct în zugrăvirea scenelor de viol în al doilea roman, în care descrie amănunţit preferinţele sexuale ale fiecăruia dintre violatori – sex oral, sex anal, tehnici masochiste.

Cele două căi de penetrare, vaginală şi anală, apar în original sub forma unei metafore arhitecturale – *les péristyles de l'un et de l'autre autels de la nature* (Sade, p.34). Ele sunt redate identic de T3 (*peristilurile unuia sau altuia dintre altarele naturii*, p.39) şi de T4 (*peristilurile unuia şi celuilalt altar al naturii*, p.50). Sexul viguros al lui Inimă-de-fier est numit *une espèce de monstre* (Sade, p.34) – la T3 *un fel de monstru* (p.39) şi la T4 *un soi de monstru* (p.50) – acţionează ca un berbec de asediu (*comme un bélier jadis aux portes des villes assiégées*, Sade, p.35), virginitatea Justinei fiind implicit comparată cu o cetate asediată care refuză capitularea şi de aceea este supusă unor chinuri îngrozitoare. Iar metafora porţilor închise despre care vorbeşte banditul vine să încheie acest şir de analogii implicite.

Sade : – En vérité, dit Coeur-de-fer, en balbutioant, à sa place, j'aimerais mieux *livrer les portes que de les voir ébranlées ainsi*, mais elle ne le veut pas, *nous ne manquerons point à la capitulation*... Vigoureusement... vigoureusement, Dubois.. Et *l'éclat des feux* de ce débauché, presque aussi violent que ceux de la foudre, vint s'anéantir sur *les brèches molestées sans être entrouvertes*. (p.35)

T3. – De-adevăratelea, spuse Inimă-de-fier bâlbâindu-se, în locul ei, mi-ar plăcea mai mult *să deschid porţile decât să le văd zguduite în acest fel,* dar ea nu vrea, *nu vom pierde capitularea*... Viguros... viguros, Dubois... Şi *explozia focului* acestui dezmăţat, aproape la fel de violentă ca aceea a fulgerului, *se pierdu în spărturile molestate fără a fi întredeschise*. (p.39)

T4. – Pe cinstea mea, spuse inimă-de-fier, bolborosind, de-aş fi în locul ei, aş prefera *să deschid porţile decât să le văd zdruncinate în halul ăsta*, dar ea nu vrea, *nu mai e mult până la capitulare*... Cu tărie... cu tărie, Dubois... Iar *descărcarea focurilor* acestui desfrânat, aproape la fel de violentă ca şi aceea a fulgerului, *se stinse pe spărturile silnicite fără a fi fost pătrunse*. (p.50)

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

Momentul paroxistic al ejaculării este tot metaforic exprimat (T3. *explozia focului*; T4. *descărcarea focurilor*), tensiunea acumulată fiind comparată cu violenţa fulgerului, transferul de sens realizându-se atât în T3 cât şi în T4 prin structuri asemănătoare. Ambele traducătoare folosesc cuvinte care exprimă ideea de brutalizare, de constrângere violentă asupra lui Justine (T3. *molestate* ; T4. *silnicite*), dar pentru verbul *entrouvrir*[20] fiecare reţine alt sens – T3. deschiderea incompletă (*întredeschise*), iar T4. deschiderea brutală, sfâşierea, ruperea (*pătrunse*).

Invectivele şi insultele sunt, în general, evitate în traducere, dar uneori, pentru a accentua nedreptatea care i se face eroinei, batjocorită de cei care ar fi trebuit sa o ajute şi să o răsplătească pentru binele pe care ea li l-a făcut, sunt introduse calomnii referitoare la moralitatea eroinei (*curviştină, târfă, poamă, brută, nenorocită*). De remarcat cuvântul mult mai vulgar folosit în T2 (*târfă*) faţă de T1 (*curviştină*), cu nuanţă mai degrabă ironică, faţă de T3 şi de T4 care nu propun niciun echivalent, deoarece originalul nu îl conţine. Cât priveşte interjecţia *bou* (varianta *bouh*, folosită în general pentru a speria pe cineva, dar care poate exprima şi dezgustul), poziţia traducătorilor este diferită. T1 şi T2 utilizează adjective depreciative, T3 o interjecţie de afirmare-constatare, pe când T4 foloseşte o expresie eufemistică pentru femeia stricată şi imorală.

> Sade: – Eh bien! Thérèse[21], me dit-il en brisant mes liens, la vertu coûte souvent bien cher, tu le vois… (p.78)
>
> T1: – Ei bine, *curviştino*, îmi spuse, uitându-se la mine cu acel dezgust care rămâne după delirul patimilor, nu găseşti că te costă scump virtutea… (p.51)
>
> T2: – Ei bine, *târfă*, mi-a spus privindu-mă, nu-i ceva cam scump plătită virtutea ? (p.47)
>
> T3: – Ei bine! Thérèse, îmi spuse el încet, dezlegându-mă, virtutea costă adesea scump, ai văzut... (p.74)
>
> T4: – Ei bine! Thérèse, îmi şopti el pe când mă dezlega, virtutea costă de cele mai multe ori tare scump, cum vezi prea bine... (p.114)
>
> Sade : Alors le perfide ne se servant plus avec moi que des plus grossières épithètes : – *Bou*.. me dit-il, reconnais-tu ce buisson d'où je t'ai tirée comme une bête sauvage... (p.76)

[20] Ouvrir en écartant ou en fendant; s'ouvrir incomplètement. (*TLFI*)
[21] Justine îşi schimbă numele în Thérèse pentru a nu păta onoarea familiei sale.

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

T1. Atunci marchizul nu mai folosi faţă de mine decât epitetele cele mai grosolane şi fără ruşine: – *Brută*, îmi zise înainte ca tinerii să-l poată auzi, recunoşti tufişul din care te-am scos ca pe o fiară... (p.50)

T2. Atunci marchizul, adresându-mi-se cu cele mai vulgare şi oribile epitete, mi-a spus, fără ca cei doi tineri să-l poată auzi: – *Nenorocito*, recunoşti tufişul ăsta din care te-am scos ca pe un animal sălbatic... (p.45)

T3. Atunci perfidul, nemaiadresându-mi-se decât cu cele mai grosolane epitete: – *Bun*... îmi zise el, recunoşti acest tufiş din care te-am scos ca pe o fiară sălbatică... (p.73)

T4. Atunci, vicleanul, nemaifolosind în ceea ce mă privea decât cele mai grosolane epitete: – *Poamă ce eşti*..., îmi spuse el, recunoşti tufişul din care te-am scos ca pe-o fiară sălbatică... (p.112)

Creativitatea traducătorilor se manifestă în special la nivel lexical, prin alegerea cuvântului care li se pare cel mai potrivit pentru ilustrarea sensului şi pentru obţinerea unei reacţii empatice a cititorului cu eroina care trece prin atâtea încercări nefericite şi care, la final, este pedepsită de divinitate pentru dorinţa constantă de a-şi păstra virtutea şi credinţa.

Concluzii

Traducătorul, acest mediator cultural, învestit cu o funcţie dublă, de lector al textului original şi de scriitor al unui text nou, care să fie înţeles de publicul limbii ţintă, este perfect conştient că nu transferă pur şi simplu un text dintr-o limbă într-alta, ci restructurează, modelează, construieşte identitatea propriei sale culturi (Cordonnier, 2002: 41). Talentul în mânuirea limbii materne, bazat pe bogăţia vocabularului, înţelegerea aluziilor culturale şi găsirea celor mai potrivite strategii de transmitere a sensului, fără a se îndepărta prea mult de forma/litera originalului, reprezintă condiţiile de succes ale unei traduceri. Sarcina sa este mult mai delicată decât a scriitorului, deoarece el trebuie să pătrundă în universul intim al autorului şi să-l recompună în limba ţintă, să fie, exact cum afirma Jacquier (1991:147), în acelaşi timp „bun cititor şi bun scriitor".

Încercând să rămână fidele sensului/spiritului romanului *Justine*, cele patru versiuni româneşti sunt unice în felul lor. Fiecare trădează mai mult sau mai puţin litera originalului: T4 oferă cititorului contemporan o traducere mult mai liberă din punct de vedere lexical şi semantic faţă de T3, care urmează mult prea servil originalul, echivalentele folosite de ea fiind uneori nepotrivite pentru că sunt prea tehnice sau prea neologice, discordante faţă de aşteptările cititorului. T1 şi T2 încearcă să păstreze un anumit echilibru şi să folosească un

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)

limbaj adecvat stilului sadian, în ciuda faptului că T2 mai lasă să îi scape cuvinte din argou, câteva chiar vulgare.

Traducerea lui Sade în limba română a însemnat mult pentru cultura noastră, care, dincolo de violenţa sexuală şi gustul pentru plăcerile vinovate, a văzut în autor un spirit liber, descătuşat de prejudecăţi, contestatar al falsei pudori şi al moralităţii aristocraţiei, care a avut curajul să-şi expună punctele de vedere anticlericale şi să demaşte deviaţiile sexuale ale epocii în care a trăit. Valoarea de necontestat a operei sale îl situează astăzi, pe bună dreptate, în rândul scriitorilor care s-au rupt de tradiţie, ignorând canoanele timpului, contribuind astfel la emanciparea literaturii şi la modernizarea scriiturii.

Bibliografie:

Ballard, Michel (2006): *La traduction: entre enrichissement et intégrité*, în Ballard Michel (dir.),*La traduction, contact de langues et de cultures* (2), Arras, Artois Presses Universités, pp.161-176.

Berman, Antoine (1999): *La traduction et la lettre ou l'auberge du lointain*, Paris, Seuil.

Boiste, Pierre-Claude-Victor (1828): *Dictionnaire universel de la langue française avec le latin et les étymologies* (7-eme édition), Bruxelles, Frechet.

Cordonnier, Jean-Louis (2002): *Aspects culturels de la traduction: quelques notions clé*, în *META* XLVII, , pp.38-50.

Genette, Gérard (1972): *Discours du récit. Essais de méthode*, în *Figures III*, Paris, Seuil, (chapitre IV).

Godard, Barbara (1990): *Theorizing Feminist Theory/Translation* înS. Bassnett and A. Lefevere (eds), *Translation: History and Culture*, London, Frances Pinter, pp.87-96.

Heine, Maurice (1930): *Actualité de Sade. Lettre ouverte à M. Abel Hermant*, în*Le Surréalisme au Service de la Révolution*, no. 2, p.3.

Ionescu, Gelu (1981): *Orizontul traducerii*, Bucureşti, editura Univers.

Jacquier, Henri (1991): *Babel, mit viu*, Cluj-Napoca, editura Dacia.

Lungu-Badea, Georgiana (2004): *Teoria culturemelor, teoria traducerii*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest.

Simon, Jean-Paul (1983): *Énonciation et narration*, în *Communications* n°38 (*Énonciation et cinéma*), Paris, Seuil, pp 155-191.

Suceveanu, Raoul (1993): *Cuvânt înainte*, în *Juliette sau deliciile viciului* (traducere de Henriette Perianu), Bucureşti, editura FF Press, p.9-11.

Corpus

Sade, D.A.F. de (1989 [1791]): *Justine*, Paris, Classiques Marais.

(1990): *Justine*, traducere de Oana POPÎRDA, Bucureşti, editura Doris.

(1998): *Necazurile virtuţii*, traducere de Toma STAN, Bucureşti, editura ALLFA

(2005): *Justine sau necazurile virtuţii*, traducere de Diana Domnica DĂNIŞOR, Craiova, editura DDD Print.

(2008): *Justine sau nenorocirile virtuţii*, traducere de Tristana IR, Bucureşti, editura Trei.

BDD-A30059 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 13:58:25 UTC)